Cefnogi Datblygiad Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu yn y Blynyddoedd Cynnar

Adran 2:
Canllaw i blant 0 i 18 mis oed

OGL © Hawlfraint y Goron 2023, Llywodraeth Cymru, WG48480 ISBN digidol 978-1-83504-698-2
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg

Cefnogi Datblygiad Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu yn y Blynyddoedd Cynnar

Adran 2: Canllaw i blant 0 i 18 mis oed

Tudalennau Trosolwg

Sylw a Gwrando 17
Chwarae a Rhyngweithio 18
Deall Iaith Lafar 19
Defnyddio Iaith Lafar 20
Lleferydd 21

Poster Siarad â Fi 23

Dilyniannau Datblygiadol a Gweithgareddau a Awgrymir:

Sylw a Gwrando 24
Chwarae a Rhyngweithio 28
Deall Iaith Lafar 32
Defnyddio Iaith Lafar 36
Lleferydd 40

Trwy gydol y canllaw yma, cyfeiriwyd at ddatblygiad nodweddiadol LlICh.
Mae'n bwysig cefnogi'r plentyn yn ei gam datblygu yn hytrach na'i oedran.

Sylw a Gwrando

0 i 18 mis

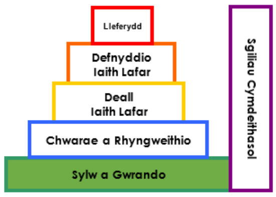

Sgiliau sylw a gwrando yw sylfaen lleferydd, iaith a chyfathrebu. Mae angen i blant ddatblygu'r sgiliau hanfodol hyn er mwyn gallu deall y byd o'u cwmpas, datblygu sgiliau cymdeithasol, deall arferion, dysgu geiriau newydd a datblygu synau lleferydd.

Rhwng 0 a 6 mis oed efallai y sylwch chi fod babi'n...

- cael eu brawychu gan synau swnllyd
- adnabod eich llais ac yn troi eu pen i glywed eich llais
- hoffi gwrando ar synau gwahanol
- cael eu sylw wedi ei dynnu'n gyflym gan unrhyw beth sy'n newydd neu'n newid o'u cwmpas.

Rhwng 6 a 12 mis oed efallai y sylwch chi fod babi'n...

- cael eu sylw wedi ei dynnu'n hawdd (sylw'n mynd a dod)
- edrych arnoch wrth i chi siarad neu wrth glywed rhywun yn galw eu henw
- chwarae ar eu pen eu hun am 5 munud gyda'r un gweithgaredd
- canolbwyntio ar synau gwahanol (ffôn, cloch y drws, cloc).

Rhwng 12 a 18 mis efallai y sylwch chi fod y plentyn yn...

- rhoi sylw i weithgaredd a arweinir gan oedolyn am hyd at 2 funud
- rhoi sylw i gerddoriaeth a chanu
- mwynhau teganau a gwrthrychau sy'n gwneud synau
- dewis gweithgaredd ac efallai'n canolbwyntio arno'n ddwys am gyfnod byr
- canolbwyntio mor galed ei bod yn ymddangos nad yw'n clywed pethau eraill (sylw anhyblyg)
- parhau i gael eu sylw wedi ei dynnu'n hawdd, fel arfer gan rywbeth swnllyd neu fwy cyffrous.

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

☑ Cynlluniwch ar gyfer rhywfaint o amser tawel.
☑ Lleihewch y sŵn cefndir a'r pethau sy'n tynnu sylw.

Strategaethau i ddatblygu sylw a gwrando:

- Sicrhewch eich bod wyneb-yn-wyneb â'r plentyn.
- Defnyddiwch y strategaethau ar y Poster *Siarad gyda Fi.*

CHWARAE GYDA FI... edrychwch ar y gweithgareddau a awgrymir ar dudalennau 25 i 27

Gwrando am synau

Archwilio synau gwahanol yn yr amgylchedd

Canu caneuon a rhigymau

Chwarae a Rhyngweithio

0 i 18 mis

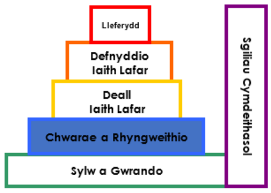

Mae plant yn gwneud synnwyr o'r byd trwy chwarae ac mae chwarae'n hollbwysig er mwyn cefnogi datblygiad yr ymennydd yn y blynyddoedd cynnar. Trwy chwarae, mae plant yn datblygu ac yn dysgu defnyddio'u sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu. Chwarae yw'r cyd-destun hollbwysig i blant dan bum mlwydd oed er mwyn dysgu am sgiliau cymdeithasol.

Mae rhyngweithio yn cynnwys y gallu i chwarae mewn ffordd gydweithredol gyda chyfoedion a chymryd tro. Trwy chwarae a rhyngweithio, mae plant yn dysgu deall eu hemosiynau a'u rheoleiddio, a datblygu eu sgiliau cymdeithasol.

Rhwng 0 a 6 mis oed efallai y sylwch chi fod babi'n...

- gwylio wynebau pobl wrth iddynt siarad â nhw
- crïo mewn ffyrdd gwahanol i fynegi anghenion
- edrych ar wynebau pobl a chopïo symudiadau'r wyneb e.e. dangos eu tafod.

Rhwng 6 a 12 mis oed efallai y sylwch chi fod babi'n...

- archwilio popeth ac yn dechrau chwarae gyda phethau yn y ffordd briodol e.e. taro drwm
- chwilio am wrthrych os ydyw'n disgyn neu'n rholio i ffwrdd (sefydlogrwydd gwrthrych)
- mwynhau rhigymau a chaneuon â symudiadau
- cymryd eu tro i siarad - parablu yn ôl wrth oedolyn
- cael eu hypsetio wrth gael eu gwahanu oddi wrth eu prif ofalwr.

Rhwng 12 a 18 mis efallai y sylwch chi fod y plentyn yn...

- mwynhau chwarae ailadroddus e.e. rhoi pethau i mewn i focsys a'u tynnu allan yn aml
- dechrau mwynhau chwarae dychmygus syml e.e. esgus eu bod yn siarad ar y ffôn
- chwarae er eu pen eu hun ond yn hoffi bod yn agos at oedolyn cyfarwydd
- chwifio 'ta-ta' ac yn ymuno wrth chwarae pi-po
- defnyddio cyswllt llygaid i ddechrau rhyngweithio.

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Darparwch amrywiaeth o wrthrychau bob dydd a theganau.
- ☑ Darparwch wrthrychau â phriodoleddau synhwyraidd i fabanod eu harchwilio e.e. mewn basgedi trysor.
- ☑ Sicrhewch fod plant yn gallu dewis yn rhydd o ddewis addas o lyfrau, teganau ac adnoddau.

STRATEGAETHAU i ddatblygu chwarae a rhyngweithio:

- Modelwch y cam chwarae nesaf.
- Defnyddiwch y strategaethau ar y poster *Siarad gyda fi.*

CHWARAE GYDA FI...edrychwch ar y gweithgareddau a awgrymir ar dudalennau 29 - 31

Cymryd tro

Adeiladu tŵr

Chwarae gyda gwrthrychau

Deall Iaith Lafar

0 i 18 mis

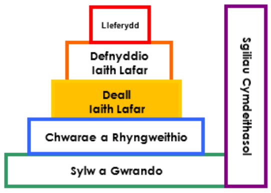

Mae deall iaith lafar (iaith dderbyngar) yn hollbwysig er mwyn i blant wneud synnwyr o'r byd o'u cwmpas. Mae'n cynnwys y gallu i ddeall geiriau, brawddegau a chyfathrebu dieiriau pobl/plant eraill. Mae plant yn dysgu datblygu dealltwriaeth o eiriau a brawddegau mewn camau; un gair yn gyntaf, yna nifer o eiriau unigol, yna brawddegau byr ac yna brawddegau hirach, mwy cymhleth.

Rhwng 0 a 6 mis efallai y sylwch chi fod babi'n...

- cyffroi wrth glywed lleisiau e.e. cicio'u coesau, chwifio'u breichiau neu wneud synau
- yn aml yn cael eu tawelu gan leisiau cyfeillgar a chyfarwydd
- dal ac yn archwilio gwrthrychau
- rhoi gwrthrychau yn eu ceg, eu hysgwyd a'u taro.

Rhwng 6 a 12 mis, efallai y sylwch chi fod babi'n...

- deall geiriau sy'n cael eu defnyddio'n aml fel '*wedi mynd', 'na', 'ta ta', 'lan'* pan fyddwch chi'n defnyddio ystumiau ar yr un pryd
- adnabod enwau gwrthrychau cyfarwydd e.e. *cwpan, tedi, mami*
- dangos adnabyddiaeth o rigymau a chaneuon cyfarwydd trwy ymuno ar lafar neu trwy symudiadau'r corff cyfan.

Rhwng 12 a 18 mis efallai y sylwch chi fod y plentyn yn...

- deall amrywiaeth eang o eiriau sengl a rhai cymalau dau-air maen nhw'n eu clywed yn aml yn ystod y dydd, e.e. *'gwisgo cot', 'diod', 'i mewn i'r bygi, 'esgidiau'*
- adnabod ac yn pwyntio at wrthrychau cyfarwydd a lluniau mewn llyfrau pan ofynnir iddynt
- pwyntio at rannau o'r corff.

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Sicrhewch fod plant yn gallu dod o hyd i'r adnoddau y mae arnynt eu hangen e.e. adnoddau ar lefel y llygaid.
- ☑ Defnyddiwch ffotograffau, lluniau a geiriau i labelu bocsys/basgedi.
- ☑ Cefnogwch straeon ac arferion gyda phropiau a chymhorthion gweledol.

STRATEGAETHAU i ddatblygu dealltwriaeth o iaith lafar:

- Siaradwch â fi am yr hyn y gallwn ni ei weld.
- Defnyddiwch y strategaethau ar y Poster *Siarad gyda Fi.*

CHWARAE GYDA FI...edrychwch ar y gweithgareddau a awgrymir ar dudalennau 33 - 35

Rhannu llyfrau	Archwilio eitemau bob dydd	Gwneud stori

Defnyddio Iaith Lafar

0 i 18 mis

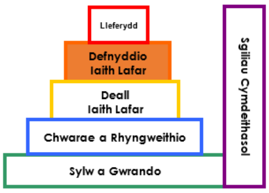

Defnyddio iaith lafar (iaith fynegiannol) yw'r gallu i atgofio geiriau a gwybodaeth a defnyddio iaith, iaith y corff ac ystumiau yn briodol mewn sefyllfaoedd penodol e.e. i enwi gwrthrychau, disgrifio symudiadau a digwyddiadau, holi ac ateb cwestiynau ac ail-ddweud stori.

Mae geirfa eang yn hollbwysig i blant er mwyn iddynt allu manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd dysgu a mynegi eu meddyliau a'r hyn y maent ei angen a'i eisiau.

Rhwng 0 a 6 mis efallai y sylwch chi fod babi'n...

- gwneud synau lleisiol er mwyn cael sylw
- gwneud synau fel cwynfan, gyrglan a pharablu iddyn nhw'u hunain a gyda phobl eraill
- gwneud synau yn ôl pan fydd rhywun yn siarad â nhw
- gwneud synau ac yn chwerthin pan fydd pobl eraill yn gwenu ac yn chwerthin.

Rhwng 6 a 12 mis, efallai y sylwch chi fod babi'n...

- gwneud synau siarad - parablu cyfresi o synau fel '*mamama', 'dadada', 'bababa'*
- defnyddio ystumiau fel chwifio a phwyntio i helpu cyfathrebu
- ceisio copïo synau y mae rhywun arall yn eu gwneud.

Rhwng 12 a 18 mis efallai y sylwch chi fod y plentyn yn...

- parablu ac yn defnyddio tua 20 o eiriau sengl (sydd efallai ddim yn glir).
- copïo ystumiau a geiriau gan oedolion
- defnyddio goslef a thraw a newid lefel y sain wrth siarad.

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

☑ Darparwch amrywiaeth o wrthrychau bob dydd, teganau ac adnoddau i ddal diddordebau'r plentyn.
☑ Sicrhewch fod gennych ardaloedd cyffyrddus, tawel er mwyn i blant ymlacio a rhannu llyfr.

STRATEGAETHAU i ddatblygu'r defnydd o iaith lafar:

- Siaradwch am yr hyn mae'r plentyn yn ei wneud/weld.
- Defnyddiwch arferion gofal i gyflwyno geiriau newydd.
- Defnyddiwch y strategaethau ar y Poster *Siarad gyda Fi.*

CHWARAE GYDA FI... edrychwch ar y gweithgareddau a awgrymir ar dudalennau 37 i 39

Chwarae gêmau copïo

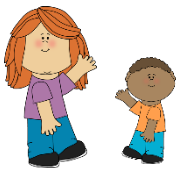

Gwneud marciau

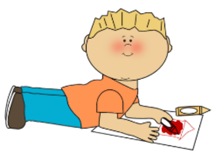

Chwarae 'Ar eich marciau...barod, EWCH!'

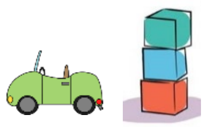

Lleferydd

0 i 18 mis

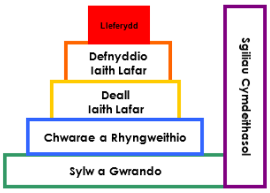

Mae lleferydd (ffonoleg) yn cyfeirio at y gallu i ddweud synau lleferydd i wneud eich hun yn ddealladwy. Pan fyddwn yn gwrando ar blentyn yn siarad, gallwn feddwl am pa mor glir yw ei eiriau. Nid yw *lleferydd* yr un peth â *siarad.*

Defnyddiwch y Poster Datblygiad Synau Lleferydd Saesneg sydd ar dudalen 41 a'r Speech acquisition - Multilingual Children's Speech (csu.edu.au) i gefnogi eich arsylwadau.

Rhwng 0 a 6 mis efallai y sylwch chi fod babi'n...

- gwneud synau lleisiol e.e. cwynfan, gyrglan a chwythu swigod
- parablu gan ddefnyddio goslef e.e. amrywio'r llais
- gwneud synau yn ôl pan fydd rhywun yn siarad â nhw
- chwerthin wrth chwarae.

Rhwng 6 a 12 mis, efallai y sylwch chi fod babi'n...

- parablu gan ddefnyddio synau cytseiniaid penodol e.e. b, d, m, n
- defnyddio synau lleferydd (parablu) i gyfathrebu ag oedolion e.e. *'ba-ba'; 'da-da'*
- ceisio copïo synau y mae rhywun arall yn eu gwneud.

Rhwng 12 a 18 mis efallai y sylwch chi fod y plentyn yn...

- parablu'n gyson ac yn defnyddio geiriau sengl wrth chwarae
- copïo synau a geiriau a ddefnyddir gan oedolion
- defnyddio goslef, traw a newid lefel y sain wrth 'siarad'

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Lleihewch bethau sy'n tynnu sylw a synau cefndir.
- ☑ Canwch lawer o rigymau.

Strategaethau i ddatblygu lleferydd clir:

- Sicrhewch eich bod wyneb-yn-wyneb â'r plentyn.
- Copïwch y synau y mae'r plentyn yn eu gwneud.
- Ailadroddwch ymgais ar air, gan ddefnyddio synau cywir.
- Defnyddiwch y strategaethau ar y poster *Siarad gyda Fi.*

GWEITHGAREDDAU A AWGRYMIR i gefnogi datblygiad lleferydd:

Dweud a chanu caneuon a rhigymau bob dydd!

Seren Fechan yn y Nen...

Fuoch chi 'Rioed yn Morio...

Dau gi bach...

Bydd gweithgareddau a awgrymir ymhob maes cyfathrebu arall yn cefnogi datblygiad lleferydd ar yr oed hwn.

Posteri Strategaethau a Gweithgareddau a Awgrymir: 0 i 18 mis

Yn yr adran hon, fe welwch chi boster strategaethau *Siarad gyda Fi* Llywodraeth Cymru a gweithgareddau a awgrymir i'ch arwain chi wrth gynllunio i ddatblygu lleferydd, iaith a chyfathrebu'r plentyn.

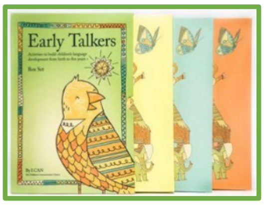

Rhoddir y gweithgareddau a awgrymir fel enghreifftiau; defnyddiwch eich profiadau a'ch syniadau i'w cyfoethogi. Ni fwriedir i'r gridiau fod yn rhaglen benodol, anhyblyg; ond, gellir defnyddio'r syniadau i gefnogi targedau wedi'i bersonoli, fel sy'n briodol. Gallwch ddefnyddio bocset *'Early Talkers'* hefyd i gael mwy o syniadau ond nid yw hwn ar gael yn Gymraeg (ar gael ar speechandlanguage.org.uk).

Strategaethau i ddatblygu sylw a gwrando:

- Sicrhewch eich bod wyneb-yn-wyneb â'r plentyn.
- Defnyddiwch y strategaethau ar y Poster *Siarad gyda Fi.*

PWYSIG: Defnyddiwch y strategaethau a awgrymir gyda'r gweithgareddau, ac yn eich rhyngweithiadau trwy gydol y dydd.

Gweithgaredd	Sylw a Gwrando - Gweithgareddau a Awgrymir (0 i 6 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Gwrando am synau	***Gwneud synau swnllyd/tawel a chyflym/araf.*** Annog babi i wneud synau. **Sut i chwarae:** Llenwch focsys a photeli gyda phasta, pys, reis neu ffa sych. Sicrhewch fod y caeadau arnynt yn dynn a'u hysgwyd nhw i babi. Gadewch i babi gael tro hefyd.	Gwnewch sŵn a rhowch amser i babi brosesu'r sŵn. Dechreuwch gyda synau tawel ac adeiladwch i fyny at synau mwy swnllyd.	Rhowch dro ar synau cyflym ac araf hefyd.
Canu caneuon a rhigymau	***Talu sylw i'ch llais.*** Annog babi i'ch gwylio chi ac i 'gopïo' eich symudiadau. Efallai y byddan nhw'n ymuno gyda rhai synau. **Sut i chwarae:** Cynhaliwch babi gyda chlustogau neu eisteddwch gyda nhw ar eich côl/glin yn eich wynebu. Canwch a gwnewch y symudiadau ar gyfer caneuon a rhigymau syml.	Wynebwch babi a siarad â nhw, i weld os ydyn nhw'n gallu ymateb i'ch llais gyda chyswllt llygaid.	Canwch fwy o rigymau a chaneuon gyda nhw.
Archwilio synau gwahanol yn yr amgylchedd	***Sylwi ar synau yn yr amgylchedd.*** Annog babi i adnabod synau yn eu hamgylchedd. **Sut i chwarae:** Wrth i chi ddal babi ac archwilio'r cartref neu'r lleoliad, labelwch y synau maen nhw'n gallu eu clywed. *'Fi'n gallu clywed y ffôn yn canu.''Fi'n gallu clywed ci yn cyfarth.'...*	Dechreuwch gydag un sŵn ar y tro.	Cyflwynwch synau swnllyd a thawel.

Mae'r gridiau gweithgaredd yn dangos sut mae modd addasu gweithgareddau tebyg ar gyfer plant 0 i 6 mis oed; 6 i 12 mis oed; 12 i 18 mis oed.

Mae gan bob agwedd ar leferydd, iaith a chyfathrebu dudalen sy'n amlinellu camau datblygiad.

Mae sylw'n dilyn dilyniant datblygiadol:

0 i 11 mis	8 i 20 mis	22 i 36 mis
Sylw'n Mynd a Dod Hawdd tynnu ei sylw a sylw'n mynd a dod o un peth i'r nesaf.	**Sylw Anhyblyg** Gall ganolbwyntio ar un dasg o'u dewis eu hunain, ac ni all oddef oedolyn yn torri ar eu traws	**Sylw sianel sengl** Bydd yn rhoi sylw i gyfarwyddyd gan oedolyn. Methu ag ymdopi â gwneud un peth a gwrando ar gyfarwyddyd am rywbeth arall.
30 i 50 mis	**40 i 60 mis**	**60 mis +**
Ffocysu'r sylw Dechrau rheoli ei ffocws ei hun. Gall ganolbwyntio ar un peth ar y tro (y dasg neu'r cyfarwyddyd sydd ddim yn gysylltiedig). Gall newid ffocws ei sylw'n annibynnol.	**Sylw dwy sianel** Gall ymgymryd â thasg a deall cyfarwyddyd ar yr un pryd. Gall ei sylw fod yn fyr ond nawr gellir eu haddysgu mewn grŵp.	**Sylw integredig** Mae'r sylw wedi'i reoli, ei gynnal a'i sefydlu'n dda ar draws sefyllfaoedd gwahanol, gyda phobl wahanol.

- **Efallai y bydd rhai plant yn gweithredu ar lefel sy'n is na'u hoed cronolegol**
- **Ni all plant ddatblygu eu sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu os nad ydynt yn gallu talu sylw neu wrando**

Siarad gyda fi
10 tip i fy helpu i ddysgu siarad
Siarad Gyda Fi
Talk With Me
1 Dechreua siarad gyda fi cyn i fi gael fy ngeni
2 Galla'i ddysgu ein hiaith a'n diwylliant gen ti
3 Ein lle gorau yw wyneb yn wyneb
4 Cana gân i fi unrhyw bryd
5 Beth am siarad a chwarae bob dydd
6 Beth am edrych ar lyfrau gyda'n gilydd
7 Siarada gyda fi am beth gallwn ni ei weld
8 Beth am droi 'amser sgrin' yn 'amser ti a fi'!
9 Ychwanega air at beth rwyt ti wedi fy nghlywed i'n dweud
mawr!
10 Dwi wrth fy modd yn siarad gyda phawb!
Mae fersiwn Saesneg o'r poster hwn ar gael yn: gov.wales/talkwithme
llyw.cymru/siaradgydafi

Mae sylw'n dilyn dilyniant datblygiadol:

0 i 11 mis	8 i 20 mis	22 i 36 mis
Sylw'n Mynd a Dod Hawdd tynnu ei sylw a sylw'n mynd a dod o un peth i'r nesaf.	**Sylw Anhyblyg** Gall ganolbwyntio ar un dasg o'u dewis eu hunain, ac ni all oddef oedolyn yn torri ar eu traws	**Sylw sianel sengl** Bydd yn rhoi sylw i gyfarwyddyd gan oedolyn. Methu ag ymdopi â gwneud un peth a gwrando ar gyfarwyddyd am rywbeth arall.
30 i 50 mis	**40 i 60 mis**	**60 mis +**
Ffocysu'r sylw Dechrau rheoli ei ffocws ei hun. Gall ganolbwyntio ar un peth ar y tro (y dasg neu'r cyfarwyddyd sydd ddim yn gysylltiedig). Gall newid ffocws ei sylw'n annibynnol.	**Sylw dwy sianel** Gall ymgymryd â thasg a deall cyfarwyddyd ar yr un pryd. Gall ei sylw fod yn fyr ond nawr gellir eu haddysgu mewn grŵp.	**Sylw integredig** Mae'r sylw wedi'i reoli, ei gynnal a'i sefydlu'n dda ar draws sefyllfaoedd gwahanol, gyda phobl wahanol.

- **Efallai y bydd rhai plant yn gweithredu ar lefel sy'n is na'u hoed cronolegol**
- **Ni all plant ddatblygu eu sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu os nad ydynt yn gallu talu sylw neu wrando**

Gweithgaredd	Sylw a Gwrando - Gweithgareddau a Awgrymir (0 i 6 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Gwrando am synau	***Gwneud synau swnllyd/tawel a chyflym/araf.*** Annog babi i wneud synau. **Sut i chwarae:** Llenwch focsys a photeli gyda phasta, pys, reis neu ffa sych. Sicrhewch fod y caeadau arnynt yn dynn a'u hysgwyd nhw i babi. Gadewch i babi gael tro hefyd.	Gwnewch sŵn a rhowch amser i babi brosesu'r sŵn. Dechreuwch gyda synau tawel ac adeiladwch i fyny at synau mwy swnllyd.	Rhowch dro ar synau cyflym ac araf hefyd.
Canu caneuon a rhigymau	***Talu sylw i'ch llais***. Annog babi i'ch gwylio chi ac i 'gopïo' eich symudiadau. Efallai y byddan nhw'n ymuno gyda rhai synau. **Sut i chwarae:** Cynhaliwch babi gyda chlustogau neu eisteddwch gyda nhw ar eich côl/glin yn eich wynebu. Canwch a gwnewch y symudiadau ar gyfer caneuon a rhigymau syml.	Wynebwch babi a siarad â nhw, i weld os ydyn nhw'n gallu ymateb i'ch llais gyda chyswllt llygaid.	Canwch fwy o rigymau a chaneuon gyda nhw.
Archwilio synau gwahanol yn yr amgylchedd	***Sylwi ar synau yn yr amgylchedd.*** Annog babi i adnabod synau yn eu hamgylchedd. **Sut i chwarae:** Wrth i chi ddal babi ac archwilio'r cartref neu'r lleoliad, labelwch y synau maen nhw'n gallu eu clywed. *'Fi'n gallu clywed y ffôn yn canu.''Fi'n gallu clywed ci yn cyfarth.'…*	Dechreuwch gydag un sŵn ar y tro.	Cyflwynwch synau swnllyd a thawel.

Gweithgaredd	Sylw a Gwrando - Gweithgareddau a Awgrymir (6 mis i 12 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Gwrando am synau	***Annog babi i wneud synau gwahanol ac i adnabod synau gwahanol.*** Mae babi yn adnabod ac yn archwilio synau gwahanol. **Sut i chwarae:** Gwnewch offerynnau gan ddefnyddio bocsys a photeli yn llawn pasta, reis, pys neu ffa sych. Yna, eu hysgwyd a gadael i babi eu hysgwyd hefyd. Gallwch hefyd daro sosbenni gyda llwyau cegin ayb. er mwyn gwneud sŵn. Siaradwch am y synau y gallwch chi eu clywed gan eich offerynnau.	Dechreuwch gydag un sŵn ar y tro.	Cyflwynwch synau swnllyd a thawel
Canu caneuon a rhigymau	***Dysgu am sŵn, synau a geiriau.*** Annog babi i'ch gwylio chi a 'chopïo' eich symudiadau. Efallai y byddan nhw'n ymuno gyda rhai synau. **Sut i chwarae:** Eisteddwch yn wynebu babi, canwch ganeuon â symudiadau a chefnogwch babi gan ddefnyddio symudiadau ac ystumiau e.e. siglo babi nôl ac ymlaen yn ysgafn ar gyfer 'Fuoch chi 'rioed yn morio'. Gadewch saib yn ystod y gân ac arhoswch am ymateb gan babi.	Wynebwch babi a chanu caneuon â symudiadau iddynt, gan wneud yr ystumiau hyn.	Canwch fwy o rigymau a chaneuon gyda nhw ac yna gadewch seibiannau er mwyn cael ymateb.
Archwilio synau gwahanol yn yr amgylchedd	***Sylwi ar synau penodol yn yr amgylchedd a gwrando arnyn nhw.*** Adnabod synau gwahanol a'u harchwilio. **Sut i chwarae:** Pan fyddwch chi allan yn yr awyr agored, gwrandewch am synau gwahanol a dwedwch, *'Fi'n gallu clywed...'* (e.e. ci, seiren, corn, aderyn).	Dechreuwch gydag un sŵn ar y tro.	Archwiliwch amrywiaeth o synau a dwedwch rywbeth pan fydd y sŵn wedi gorffen.

Gweithgaredd	Sylw a Gwrando - Gweithgareddau a Awgrymir (12 mis i 18 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Gwrando am synau	***Annog y plentyn i wneud synau gwahanol.*** Mae'r plentyn yn adnabod ac yn gwneud synau gwahanol. **Sut i chwarae:** Gwnewch offerynnau gan ddefnyddio bocsys a photeli wedi eu llenwi â phasta, reis, pys neu ffa sych. Yna, eu hysgwyd a gadael i'r plentyn eu hysgwyd hefyd. Gallech hefyd daro sosbenni gyda llwyau cegin ayb. er mwyn gwneud sŵn. Siaradwch am y synau y gallwch chi eu clywed o'ch offerynnau chi e.e. *'Bang, bang', 'Mae hynna'n swnllyd'.* Anogwch y plentyn i wneud synau gwahanol e.e. *'Beth am wneud sŵn hir?'.*	Dechreuwch gydag un sŵn ar y tro.	Cyflwynwch gysyniadau gwahanol fel 'swnllyd/tawel', 'hir/byr'.
Canu caneuon a rhigymau	***Dysgu am sŵn, synau a geiriau.*** Ymuno gyda rhai synau, symudiadau neu eiriau. **Sut i chwarae:** Eisteddwch wyneb-yn-wyneb â'r plentyn. Canwch ganeuon â symudiadau sydd o ddiddordeb i'r plentyn e.e. 'Mi Welais Jac y Do'. Gadewch saib yn ystod y gân ac aros am ymateb gan y plentyn - gallai fod yn symudiad neu'n air. Efallai y bydd y plentyn yn gofyn am hoff gân sy'n defnyddio symudiadau neu eiriau.	Wynebwch y plentyn a'u cefnogi i ddefnyddio symudiadau syml ar gyfer y caneuon.	Canwch fwy o rigymau a chaneuon gyda nhw ac yna gadewch seibiannau er mwyn cael ymateb. Gadewch iddyn nhw ddewis y gân maen nhw am ei chanu.
Archwilio synau gwahanol yn yr amgylchedd	***Annog y plentyn i adnabod synau gwahanol.*** Mae'r plentyn yn adnabod ac yn nodi synau gwahanol. **Sut i chwarae:** Ewch am 'dro gwrando' a thynnwch sylw'r plentyn at synau amgylcheddol e.e. *'Fi'n gallu clywed...'* (e.e. ci, seiren, corn, aderyn). Gwnewch ystumiau fel cwpanu eich llaw dros eich clust wrth siarad am wrando. Os yw'r sŵn yn stopio, dywedwch '*Wedi mynd'.*	Dechreuwch gydag un sŵn ar y tro.	Archwiliwch amrywiaeth o synau a dwedwch rywbeth pan fydd y sŵn wedi gorffen.

Mae sgiliau chwarae yn dilyn dilyniant datblygiadol:

Chwarae archwiliadol (geni tan tua 5 mis oed): Ysgwyd, cega, taro a throi teganau a gwrthrychau eraill drosto er mwyn ceisio darganfod beth ydynt. Tua 9 mis oed, bydd yn edrych am wrthrych sydd wedi cael ei guddio (mae'n deall sefydlogrwydd gwrthrych).
Adnabod gwrthrychau (tua 12 mis): Mae'n dangos dealltwriaeth o'r defnydd priodol o wrthrych heb esgus e.e. defnyddio brwsh ar eu gwallt.

Chwarae gyda gwrthrychau (rhwng 8 ac 20 mis): Esgus defnyddio gwrthrych arnyn nhw eu hunain e.e. defnyddio cwpan tegan i yfed.

Chwarae cymeriadau (rhwng 16 a 26 mis): Defnyddio cymeriadau tegan yn eu chwarae e.e. rhoi diod i'r dinosor.

Efelychu arferion (tua 22 i 36 mis): Mae'n efelychu arferion syml trwy chwarae e.e. rhoi bath i'r doli a'u gwisgo'n barod i'r gwely. Mae chwarae byd bach yn dod yn fwy cymhleth ac efelychir senarios a straeon. Mae'n defnyddio gwrthrychau'n ddychmygus e.e. gallai bocs fod yn gar/wely.

Chwarae rôl (tua 3 i 4 blwydd oed): Gwisgo i fyny'n syml i ddechrau, ac yna'n raddol yn chwarae rôl fwy dychmygus y cymeriad cyfan.

Chwarae dychmygus cymhleth a chydweithredol (4 blwydd oed +): Mae'n efelychu dilyniannau y mae'n eu gweld yn eu hamgylchedd, mewn llyfrau ac ar y teledu e.e. arferion y cartref.

Mae sgiliau rhyngweithio yn adeiladu wrth chwarae ac yn cynnwys y gallu i chwarae'n gydweithredol gyda chyfoedion a chymryd tro:

0 i 9 mis	9 i 18 mis	18 mis i 3 blwydd oed
Mae rhyngweithiadau yn dechrau ac y gorffen gyda chyswllt llygaid babi, e.e. gêmau fel pi-po.	Bydd y plentyn yn dechrau rhyngweithiadau gyda geiriau a heb eiriau e.e. pwyntio, rhoi a dangos. Gallai'r rhyngweithio orffen wrth i'r plentyn symud i ffwrdd. Rhyngweithiadau wedi eu cyfyngu at 1 neu 2 dro i bob partner.	Gall rhyngweithiadau ddechrau trwy ddefnyddio enw e.e. *'Mami'*. Mae'n dechrau ymateb i gwestiynau gyda geiriau. Mae'n ailadrodd neu'n newid ei (l)lefaru os nad ydyw wedi cael ei (d)deall. Efallai y bydd rhyngweithiadau wedi eu cyfyngu at sefyllfaoedd cyffyrddus, cyfarwydd.
3 i 4 blwydd oed	**4 i 7 blwydd oed**	**7 blwydd oed +**
Mae ganddynt ddewis o strategaethau i ddechrau sgwrsio e.e. *'Ti'n gw'bod beth?'* Nifer y troeon mewn sgwrs yn cynyddu. Gall gyfathrebu'n well gyda phobl ddieithr. Gall gymryd rhan mewn sgyrsiau sy'n chwarae rôl. Mae'n defnyddio iaith eang ar gyfer amrywiaeth o swyddogaethau e.e. holi cwestiynau, gwneud awgrymiadau, rhoi cyfarwyddyd i eraill.	Gall ddechrau a diweddu sgyrsiau a chymryd tro yn well. Mae'n dysgu dewis yr amseriad mwyaf addas i ymuno yn sgyrsiau pobl eraill. Mae'r plentyn yn dal i feddwl bod y gwrandäwr yn rhannu ei (g)wybodaeth gefndir. Mae'n dysgu addasu arddulliau sgyrsiau ar gyfer amrywiaeth o wrandawyr e.e. teulu, ffrindiau, ac athrawon.	Mae'n dod yn fwy ymwybodol o'r gwrandäwr a'i (g)wybodaeth gefndir. Mae'n cyfleu elfennau craff gyda goslef a phwyslais. Mae'n defnyddio iaith i berswadio, cyfleu anghymeradwyaeth ac er mwyn bod yn gwrtais. Mae'n datblygu addasrwydd cymdeithasol.

Gweithgaredd	Chwarae a Rhyngweithio - Gweithgareddau a Awgrymir (0 i 6 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Cymryd Tro	***Cyflwyno'r syniad o gymryd tro.*** Dechrau cymryd tro wrth 'sgwrsio'. **Beth i'w wneud:** Pan fydd babi'n dechrau gwenu (tua 6 wythnos) gwenwch yn ôl. Os yw babi'n dechrau gwneud sŵn neu chwerthin, ailadroddwch eu synau yn ôl. Parhewch nes iddynt golli diddordeb.	Dechreuwch gyda gwên.	Ceisiwch weld os allwch chi ddal 'sgwrs' gyda babi yn 'siarad' â chi.
Adeiladu tŵr	***Gwrando ar eiriau allweddol fel 'crash' a mwynhau gweld y cyfan yn disgyn.*** Defnyddio'r geiriau 'mwy'/'eto'. Gweld os yw babi'n ymateb trwy wenu. **Beth i'w wneud:** Adeiladwch dŵr gyda blociau meddal neu gwpanau, yna'i daro i lawr a dechrau eto. Siaradwch wrth i chi roi mwy o gwpanau/flociau ar y tŵr e.e. 'mwy', 'i fyny' neu 'lan'.	Defnyddiwch ddau floc neu gwpan.	Adeiladwch dŵr mwy uchel.
Chwarae gyda gwrthrychau	***Dilyn eich dwylo ac ymateb i'ch llais a mynegiannau'r wyneb.*** Gweld os yw babi'n eich dilyn gyda'u llygaid. **Beth i'w wneud:** Cuddiwch Tedi tu ôl i'ch cefn. Dangoswch eich dwylo i babi a dweud, *'O na, mae Tedi wedi mynd'.* Yna dangoswch Tedi i babi a dweud, *'Dyma Tedi'.*	Dangoswch Tedi a gadewch i babi archwilio Tedi eu hunain trwy gyffwrdd.	Cuddiwch Tedi mewn llefydd gwahanol.

Gweithgaredd	Chwarae a Rhyngweithio - Gweithgareddau a Awgrymir (6 mis i 12 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Cymryd Tro	***Cymryd tro a chadw'r gweithgaredd i fynd.*** Cymryd tro yn barod i chwarae a sgwrsio. **Beth i'w wneud:** Arhoswch i babi wenu, gwneud sŵn neu parablu - copïwch a chadw'r troeon i fynd mor hir ag y mae babi'n ei ddymuno.	Lleihewch nifer y troeon e.e. dechreuwch gydag un tro yr un.	Cymerwch dro mewn sefyllfaoedd gwahanol e.e. gyda synau neu ystumiau eraill.
Adeiladu tŵr	***Gwrando am eiriau allweddol fel 'crash'.***Mwynhau gweld y cyfan yn disgyn ac yna eisiau ailadrodd y gêm (sylwch os yw babi'n dangos eu bod yn mwynhau). **Beth i'w wneud:** Adeiladwch dŵr gyda blociau meddal neu gwpanau, yna'i daro i lawr a dechrau eto. Siaradwch am yr hyn rydych chi'n ei wneud ac adeiladwch ddisgwyliad babi, e.e. *'lan, lan...crash'.*	Defnyddiwch ddau floc neu gwpan.	Anogwch y plentyn i adeiladu'r tŵr.
Chwarae gyda gwrthrychau	***Gwybod bod gwrthrych yno o hyd pan fydd wedi'i guddio.*** Datblygu sefydlogrwydd gwrthrych. **Beth i'w wneud:** Cuddiwch Tedi neu degan arall tu ôl i'ch cefn. Dangoswch eich dwylo gwag a dwedwch, *'Ble mae Tedi wedi mynd?'* Yna dewch â Tedi nôl a dwedwch, *'Dyma Tedi'.*		Cuddiwch wrthrychau mewn llefydd gwahanol.

Gweithgaredd	Chwarae a Rhyngweithio - Gweithgareddau a Awgrymir (12 mis i 18 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Cymryd Tro	***Cymryd tro i chwarae a sgwrsio.*** Cadw tro i fynd. **Beth i'w wneud:** Efelychwch y gwenu, y synau, yr ystumiau a'r geiriau. Parhewch i gymryd tro mor hir ag y mae'r plentyn yn ei ddymuno a chopïwch eu chwerthin a'u parablu. Gwnewch sylwadau gan ddefnyddio iaith fel *'Fy nhro i, dy dro di'.* Symudwch ymlaen at gymryd tro trwy rolio pêl ac adeiladu tŵr. Siaradwch am yr hyn rydych chi'n ei wneud e.e. *'Rydyn ni'n rholio'r bêl'.*	Lleihewch nifer y troeon, efallai i un tro yr un.	Cymerwch eich tro mewn sefyllfaoedd a gêmau gwahanol.
Adeiladu tŵr	***Gwrando am eiriau allweddol fel 'crash'.***Dangos mwynhad a chyfathrebu eu bod eisiau ailadrodd y gêm. **Beth i'w wneud:** Eisteddwch wyneb-yn-wyneb â'r plentyn. Adeiladwch dŵr gyda blociau neu gwpanau ac yna'i daro i lawr a dechrau eto. Siaradwch am yr hyn rydych chi'n ei wneud, e.e. *'lan, lan, crash', ac 'Ar eich marciau, barod, ewch'.* Anogwch y plentyn i adeiladu eu tŵr eu hunain. Symudwch ymlaen i ddefnyddio geiriau mwy cymhleth i ddisgrifio'r tŵr.	Defnyddiwch ddau floc/cwpan.	Anogwch y plentyn i adeiladu tyrau mwy o faint.
Chwarae gyda gwrthrychau	***Modelu sut i ddefnyddio gwrthrychau bob dydd.*** Datblygu chwarae gyda gwrthrychau. **Beth i'w wneud:** archwilio gwrthrychau bob dydd e.e. cwpan, brwsh, allweddi. Dangoswch i'r plentyn sut i'w defnyddio ar ei hunain e.e. cwpan tegan i esgus yfed.	Lleihewch nifer y gwrthrychau a modelwch sut i'w defnyddio'n gywir.	Anogwch y chwarae yma ar ddoliau neu tedis mawr.

Mae Deall Iaith Lafar (iaith dderbyngar) yn dilyn dilyniant a gydnabyddir:

Geni	6 mis	12 mis
Ymateb i synau (geiriol neu ddieiriau). Ymateb i oslef ac emosiwn mewn lleisiau.	Mae'n deall ymadroddion cyfan pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn arferion cyfarwydd.	Mae'n deall geiriau allweddol mewn sefyllfaoedd cyfarwydd (yn aml gelwir hyn yn ddealltwriaeth sefyllfaol).
18 mis	**2 flwydd oed**	**2 ½ flwydd oed**
Mae'n deall enwau gwrthrychau sy'n absennol pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn brawddegau cyfarwydd ar unrhyw adeg.	Mae'n gallu ffurfio cysylltiad rhwng dau wrthych sy'n cael eu henwi. Mae'n gallu adnabod gwrthrychau wrth ddisgrifio'r defnydd ohonynt.	Mae'n deall gweithredoedd syml a phriodoleddau sydd ddim yn ymwneud ag ef/hi ei hun. Mae'n deall arddodiaid syml, e.e. *dan, ar, trwy* a chysyniadau maint syml, e.e. *mawr, bach,* pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn brawddegau syml. Mae'n dechrau deall 'amser' fel cyfeiriad at y gorffennol neu'r dyfodol agos.
3 blwydd oed	**4 blwydd oed**	**5 mlwydd oed +**
Mae'n ffurfio cysylltiad rhwng hyd at dri gair mewn brawddeg pan na fydd unrhyw gliwiau eraill i helpu. Mae'n dechrau deall amser, e.e. *Rydyn ni <u>wedi bod</u> i'r siop; Rydyn ni'n <u>mynd</u> i'r siop.* Mae'n deall cysyniadau syml siâp a lliw pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn brawddegau syml.	Mae'n dilyn dilyniant stori syml. Mae'n deall y rhan fwyaf o frawddegau syml. Mae'n parhau i elwa ar gliwiau sefyllfaol.	Yn raddol, mae'n deall brawddegau mwy cymhleth allan o'u cyd-destun. Mae eu geirfa dderbyngar yn parhau i ddatblygu.

Gweithgaredd	Deall Iaith Lafar - Gweithgareddau a Awgrymir (0 i 6 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Rhannu llyfrau	***Edrych ar lyfr gyda'ch gilydd.*** Helpu babi i glywed geiriau newydd, wrth iddynt weld y lluniau. **Beth i'w wneud:** Eisteddwch gyda babi ar eich côl/glin gyda llyfr bwrdd neu luniau syml. Trowch y dudalen y ofalus a dwedwch beth sydd ar bob tudalen.	Defnyddiwch lyfrau bwrdd a llyfrau lluniau syml iawn.	Cyflwynwch lyfr 'teimlo' er mwyn cael babi i chwarae mwy o ran.
Archwilio gwrthrychau bob-dydd	***Archwilio a chlywed y geiriau am wrthrychau bob-dydd e.e. defnyddio bocs tap-tap, bag syrpreis, basged trysor.*** Defnyddio pob un o'u synhwyrau a chlywed enw'r gwrthrych. **Beth i'w wneud:** Rhowch 3 neu 4 gwrthrych sy'n teimlo ac yn edrych yn wahanol mewn bag neu focs. Tynnwch un allan, dangoswch i babi, siaradwch am y ffordd mae'n teimlo/edrych/arogleuo a gadewch iddyn nhw ei archwilio. Anogwch babi i'w ddal os yn bosibl.	Defnyddiwch un gwrthrych.	Cyflwynwch fwy o wrthrychau bob tro.
Gwneud llyfr	***Edrych ar bobl gyfarwydd a chlywed eu henwau.*** **Beth i'w wneud:** Rhowch 5 neu 6 llun o aelodau o'r teulu a ffrindiau mewn llyfr. Dywedwch enw'r person wrth i chi ddangos eu llun.	Arafwch y cyflymder a dangoswch un llun ar y tro.	Ychwanegwch fwy o luniau at y llyfr.

Gweithgaredd	Deall Iaith Lafar - Gweithgareddau a Awgrymir (6 mis i 12 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Rhannu llyfrau	***Edrych ar lyfr gyda'ch gilydd.*** Helpu babi i ddysgu geiriau newydd, wrth iddynt gysylltu eich geiriau at y lluniau maen nhw'n eu gweld. **Beth i'w wneud:** Eisteddwch wyneb-yn-wyneb â babi mewn rhywle tawel. Edrychwch ar lyfr syml gyda'ch gilydd - anogwch babi i ddal y llyfr a throi'r tudalennau. Siaradwch am rywbeth sydd o ddiddordeb i babi. Dilynwch arweiniad babi - nid oes rhaid i chi ddechrau ar ddechrau'r llyfr.	Defnyddiwch lyfrau bwrdd a llyfrau lluniau syml iawn.	Cyflwynwch lyfr 'teimlo' a 'swnllyd' fel bod babi'n chwarae mwy o ran.
Archwilio gwrthrychau bob-dydd	***Archwilio a dysgu'r geiriau am wrthrychau bob-dydd e.e. defnyddio bocs tap-tap, bag syrpreis, basged trysor.*** Archwilio'r gwrthrych a sut i'w ddefnyddio'n briodol. Dysgu enw'r gwrthrych. **Beth i'w wneud:** Rhowch 3 neu 4 gwrthrych bob-dydd sy'n teimlo ac yn edrych yn wahanol, mewn bag neu focs. Tynnwch un allan a'i ddangos i babi. Enwch y gwrthrych a dangoswch i babi sut i'w ddefnyddio e.e. brwsio dannedd gyda brwsh dannedd. Anogwch babi i archwilio'r gwrthrych a chopïo sut i'w ddefnyddio'n gywir.	Defnyddiwch un neu ddau wrthrych.	Cyflwynwch wrthrych gwahanol bob tro.
Gwneud llyfr	***Edrych ar bobl a gwrthrychau cyfarwydd, clywed eu henwau a'u dysgu.*** Dysgu enwau pobl a gwrthrychau cyfarwydd yn eu bywydau. **Beth i'w wneud:** Rhowch 5 eu 6 llun o aelodau o'r teulu, ffrindiau a gwrthrychau mewn llyfr lluniau. Defnyddiwch enwau wrth i chi ddangos y llun i babi.	Cyfyngwch ar nifer y lluniau.	Ychwanegwch fwy o luniau at y llyfr.

Gweithgaredd	Deall Iaith Lafar - Gweithgareddau a Awgrymir (12 mis i 18 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Rhannu llyfrau	***Edrych ar lyfr gyda'ch gilydd.*** Helpu'r plentyn i ddysgu geiriau ac ymadroddion newydd, wrth iddynt gysylltu geiriau a lluniau. **Beth i'w wneud:** Eisteddwch wyneb-yn-wyneb â'r plentyn mewn rhywle tawel. Edrychwch ar lyfr sydd â straeon byr a brawddegau syml. Gadewch i'r plentyn ddewis y llyfr a'i ddal, a throi'r tudalennau eu hunain os ydynt yn dymuno gwneud hynny. Siaradwch am yr hyn sydd o ddiddordeb iddynt gan ddefnyddio brawddegau byr, syml. Gallwch ddarllen y llyfr eu ffordd nhw - nid oes rhaid i chi ddechrau ar ddechrau'r llyfr.	Defnyddiwch lyfrau â lluniau syml, heb lawer o eiriau.	Cyflwynwch fwy o eiriau wrth rannu'r llyfr.
Archwilio gwrthrychau bob-dydd	***Dysgu'r geiriau am wrthrychau e.e. defnyddio bocs tap-tap, bag syrpreis, basged trysor.*** Dysgu'r enwau am wrthrychau cyfarwydd a gwrthrychau newydd a sut i'w defnyddio'n briodol. **Beth i'w wneud:** Rhowch 3 neu 4 gwrthrych cyfarwydd/newydd mewn bag neu focs. Tynnwch un allan, trafodwch beth ydyw a dangoswch iddynt sut i'w ddefnyddio e.e. jwg. Anogwch y plentyn i archwilio'r gwrthrych. Gofynnwch i'r plentyn ddangos gwrthrychau penodol i chi e.e. *'Ble mae'r llwy?'* Ceisiwch beidio â phrofi'r plentyn am enw'r gwrthrych - y syniad yw cael y plentyn i glywed y gair.	Defnyddiwch un gwrthrych ar y tro.	Cyflwynwch lai o wrthrychau cyfarwydd bob tro.
Gwneud llyfr	***Gwneud llyfr o bethau y mae'r plentyn wedi eu gwneud yn ystod y dydd.*** Dysgu'r geiriau am weithgareddau a gwrthrychau bob-dydd. **Beth i'w wneud:** Cymerwch ffotograffau o'r pethau y mae'r plentyn wedi eu gwneud yn ystod y dydd a'u gludo i mewn i lyfr er mwyn gwneud stori fach e.e. *'Rydw i wedi bod i'r parc. Rydw i wedi gweld aderyn. Rydw i wedi bod ar y llithren.'*	Siaradwch am un llun ar y tro.	Ychwanegwch fwy o luniau at y llyfr.

Mae Defnyddio Iaith Lafar (iaith fynegiannol) yn dilyn dilyniant a gydnabyddir:

9 mis	18 mis	2 flwydd oed
Parablu, ymgais gynnar i ddweud geiriau e.e. *'Dada'*	Mae'n defnyddio tua 50 i 100 o eiriau gyda geiriau y gellir eu hadnabod yn well. Weithiau mae'n defnyddio ymadroddion dau-air a ddysgodd e.e. *'wedi mynd'*	Mae'n defnyddio tua 200 i 300 o eiriau. Mae'n rhoi 2 a 3 gair gyda'i gilydd mewn brawddegau byr e.e. *'Fi mynd adref'.*
2 ½ flwydd oed	**3 blwydd oed**	**3 ½ blwydd oed**
Mae'n rhoi brawddegau 3- a 4-gair at ei gilydd gan ddefnyddio mathau gwahanol o eiriau. Mae'n dechrau defnyddio 'geiriau cwestiwn' e.e. *'Fi mynd fanna?'*	Mae'n cysylltu mwy na 4 gair at ei gilydd. Mae'n dechrau defnyddio *'a'* i gysylltu syniadau. Mae'n dechrau defnyddio rhagenwau, *'fi', 'fe', 'hi'* a geiriau lluosog e.e. *'Fi moyn sudd a losins.'*	Mae'n cysylltu syniadau at ei gilydd gan ddefnyddio *'achos'* e.e. *'Fi'n gwisgo welis achos mae'n bwrw glaw.'* Mae'n holi cwestiynau mwy cymhleth gan ddefnyddio *'pam'* a *'fel'.*
4 blwydd oed		**4 ½ blwydd oed**
Mae'n defnyddio iaith am amrywiaeth o resymau e.e. er mwyn ailadrodd hoff straeon, chwarae gêmau dychmygus ac ailadrodd digwyddiadau. Mae'n siarad i ddatrys problemau a ffurfio cyfeillgarwch. Mae'n holi llawer o gwestiynau er mwyn darganfod mwy o wybodaeth.		Mae gan blant eirfa o tua 5000 o eiriau a mwy.

Gweithgaredd	Defnyddio Iaith Lafar - Gweithgareddau a Awgrymir (0 i 6 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Copïo	***Copïo synau a mynegiant y wyneb.*** Darganfod os yw babi'n gallu eich copïo chi. **Beth i'w wneud:** Eisteddwch gyda babi'n eich wynebu chi yna tynnwch wynebau doniol a gwnewch synau doniol (e.e. sŵn ceffyl yn gweryru). Darganfyddwch os ydyn nhw'n ceisio gwneud yr un sŵn yn ôl.	Dilynwch arweiniad babi - ailadroddwch beth maen nhw'n ei wneud.	Defnyddiwch fynegiant wyneb a synau gwahanol.
Swigod	***Chwythu swigod i babi.*** Dangos mwynhad a defnyddio synau a symudiadau'r corff i gyfathrebu 'mwy'. **Beth i'w wneud:** Chwythwch swigod gyda babi a'u popio'n ysgafn. Gwyliwch i weld os ydyn nhw'n ymateb gyda synau/symudiadau'r corff i ddangos eu bod yn mwynhau'r gweithgaredd.	Chwythwch un swigen ar y tro yn ofalus.	Chwythwch lawer o swigod a gwyliwch i weld sut mae babi'n ymateb.
Ar eich marciau, barod, 'ewch'	***Aros i glywed 'ewch' mewn gêmau.*** Dangos mwynhad a defnyddio synau a symudiadau'r corff i gyfathrebu *'ewch'*. **Beth i'w wneud:** Defnyddiwch degan ac arhoswch i babi gyfathrebu 'ewch' (trwy synau/symudiadau'r corff) wrth chwarae gyda'ch gilydd. Dywedwch *'Ar eich marciau, barod...'* Arhoswch i babi wneud sŵn/symudiad cyn i chi wneud unrhyw beth e.e. gwthio'r car i lawr y ramp neu ryddhau'r tegan sydd wedi'i weindio i fyny i wneud sŵn.	Cyfathrebwch 'ewch' eich hun.	Defnyddiwch amrywiaeth o deganau.

Gweithgaredd	Defnyddio Iaith Lafar - Gweithgareddau a Awgrymir (6 mis i 12 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Copïo	***Copïo symudiadau ac ystumiau.*** Darganfod os yw babi'n copïo eich symudiadau, ystumiau a mynegiant y wyneb. **Beth i'w wneud:** Eisteddwch gyda babi o flaen drych a siaradwch am yr hyn allwch chi ei weld. Gwnewch ystumiau gwahanol gyda'ch wyneb a symudiadau syml, i weld os yw babi'n eich copïo e.e. chwifio, clapio. Siaradwch am y symudiad rydych chi'n ei wneud e.e. 'Rwy'n chwifio'. Copïwch y symudiadau mae babi'n eu gwneud hefyd.	Dilynwch arweiniad babi - ailadroddwch beth maen nhw'n ei wneud.	Cyflwynwch symudiadau gwahanol.
Gwneud Marciau	***Gwneud marciau a gwrando ar y geiriau cysylltiedig.*** Archwilio defnyddiau gwahanol i wneud marciau a chlywed y geiriau am yr hyn maen nhw'n ei wneud. **Beth i'w wneud:** Defnyddiwch fyrddau du, tywod, paent, ffenestri neu ddrychau sy'n llawn stêm i wneud marciau. Siaradwch am yr hyn mae babi'n ei wneud a sut mae'n edrych ac yn teimlo. Defnyddiwch eiriau, synau ac ystumiau syml yn ystod y gweithgaredd e.e. *'www', 'meddal', 'pert'* ayb.	Gwnewch y marciau a siaradwch am yr hyn rydych chi'n ei wneud er mwyn i babi weld a chlywed.	Defnyddiwch eiriau gwahanol wrth wneud marciau.
Ar eich marciau, barod, 'ewch'	***Aros am 'ewch' mewn gêmau.*** Cyfathrebu 'ewch' trwy ddefnyddio synau/ystumiau. **Beth i'w wneud:** Chwaraewch gêmau fel chwythu swigod, adeiladu tŵr neu ddefnyddio tegan wedi'i weindio. Cyn chwythu'r swigen neu chwalu'r tŵr, dywedwch *'Ar eich marciau, barod....'* ac arhoswch i babi wneud sŵn neu ystum er mwyn dangos 'ewch'. Yna, dywedwch *'ewch'* cyn chwythu'r swigod neu daro'r tŵr i lawr. Ailadroddwch hyn dro ar ôl tro.	Cyfathrebwch 'ewch' eich hun.	Defnyddiwch amrywiaeth o deganau.

Gweithgaredd	Defnyddio Iaith Lafar - Gweithgareddau a Awgrymir (12 mis i 18 mis)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Copïo	***Copïo symudiadau/synau/geiriau.*** Darganfod os yw'r plentyn yn copïo eich symudiadau/synau/geiriau. **Beth i'w wneud:** Eisteddwch wyneb-yn-wyneb â'r plentyn i weld os ydyn nhw'n copïo eich mynegiant wyneb/symudiadau e.e. clapio dwylo. Siaradwch am y symudiad rydych chi'n ei wneud e.e. 'Rwy'n chwifio'. Copïwch y symudiadau/synau/geiriau y mae'r plentyn yn eu gwneud.	Dilynwch arweiniad y plentyn - ailadroddwch yr hyn maen nhw'n ei ddweud a'i wneud.	Cyflwynwch symudiadau, synau neu eiriau gwahanol.
Gwneud Marciau	***Gwneud marciau a gwrando ar y geiriau cysylltiedig.*** Archwilio defnyddiau gwahanol er mwyn gwneud marciau a chlywed y geiriau ar gyfer yr hyn maen nhw'n ei wneud. **Beth i'w wneud:** Defnyddiwch fyrddau du, tywod, paent, blawd neu reis i wneud marciau gyda'u dwylo, bysedd a thraed. Siaradwch am yr hyn mae'r plentyn yn ei wneud a sut mae'n edrych/teimlo. Defnyddiwch eiriau yn ystod y gweithgaredd hwn e.e. *'peintio', 'dabio', brwsh', 'darlunio'* ayb.	Gwnewch y marciau a siaradwch am yr hyn rydych chi'n ei wneud er mwyn i'r plentyn ei weld a'i glywed.	Defnyddiwch amrywiaeth ehangach o eiriau, gan gynnwys geiriau disgrifiadol.
Ar eich marciau, barod, 'ewch'	***Cyfathrebu 'ewch' mewn gêmau.*** Defnyddio synau/ystumiau/geiriau. **Beth i'w wneud:** Chwaraewch gêmau fel chwythu swigod, adeiladu tŵr, sgitls neu ddefnyddio tegan weindio. Cyn chwythu'r swigod neu daro'r tŵr i lawr, dywedwch *'Ar eich marciau, barod...'* ac yna arhoswch i'r plentyn wneud sŵn, ystum neu air i ddangos 'ewch'. Yna dywedwch '*ewch'* cyn chwythu'r swigod neu daro'r tŵr i lawr. Ailadroddwch hyn dro ar ôl tro. Siaradwch am yr hyn rydych chi'n ei wneud e.e. '*Ni'n chwythu'r swigod.'*	Dywedwch 'ewch' eich hun a gorbwysleisiwch wrth adeiladu i fyny at y gair 'ewch'.	Defnyddiwch amrywiaeth o deganau.

Datblygiad Nodweddiadol Lleferydd

2 flwydd 10 mis oed – 3 blwydd 10 mis oed	3 blwydd 10 mis oed – 5 blwydd 1 mis oed	5 blwydd 2 mis oed – 7 blwydd 3 mis oed
Bydd 50% o leferydd plentyn yn ddealladwy i oedolion anghyfarwydd	Bydd 75% o leferydd plentyn yn ddealladwy i oedolion anghyfarwydd	Bydd 90% o leferydd plentyn yn ddealladwy i oedolion anghyfarwydd

Hustad, Mahr, Natke and Rathouz (2021)

- **Mae gan synau lleferydd ddilyniant datblygiadol**
- **Mae synau lleferydd yn amrywio o iaith i iaith.**
- **Gallai plant sy'n dysgu mwy nag un iaith ddatblygu synau lleferydd mewn trefn wahanol.**
- **Gweler** Speech acquisition - Multilingual Children's Speech (csu.edu.au) **am fwy o wybodaeth.**

Poster Datblygiad Synau Lleferydd Saesneg

(Nid oes unrhyw wybodaeth am y normau ar gyfer datblygiad synau lleferydd yn y Gymraeg)